

УНІВЕРСИТЕТ «УКРАЇНА»

ОСВІТА РЕГІОНУ

• Політологія • Психологія • Комунікації

Український науковий журнал
Виходить 4 рази на рік
Заснований у грудні 2005 року

№ 1 (38), 2015

Київ
Університет «Україна»
2015

**Засновники: Університет «Україна»
Всеукраїнська асоціація політичних наук**

Редакційна колегія:

Андрущенко Віктор Петрович, доктор філософських наук, професор
Андрусишин Богдан Іванович, доктор історичних наук, професор
Бабкіна Ольга Володимирівна, доктор політичних наук, професор
Бакіров Віль Савбанович, доктор соціологічних наук, професор
Бебик Валерій Михайлович, доктор політичних, кандидат психологічних наук, професор,
головний редактор журналу:
<http://www.facebook.com/profile.php?id=100004135000547>
e-mail: vbebyk@ukr.net

Бедь Віктор Васильович, доктор юридичних та богословських наук, професор
Бондаренко Віктор Дмитрович, доктор філософських наук, професор
Бортніков Валерій Іванович, доктор політичних наук, професор
Бурдяк Віра Іванівна, доктор політичних наук, професор
Воронкова Валентина Григорівна, доктор філософських наук, професор
Галуцько Валентин Васильович, доктор юридичних наук, доцент
Горбатенко Володимир Павлович, доктор політичних наук, професор
Губерський Леонід Васильович, доктор філософських наук, професор
Денисенко Валерій Миколайович, доктор політичних наук, професор
Євтух Микола Борисович, доктор педагогічних наук, професор
Ільганаєва Валентина Олександрівна, доктор історичних наук, професор
Карпенко Віталій Опанасович, кандидат філологічних наук, професор
Клименко Віктор Васильович, доктор психологічних наук, професор
Кокун Олег Матвійович, доктор психологічних наук, професор
Королько Валентин Григорович, доктор філософських наук, професор
Кремень Василь Григорович, доктор філософських наук, професор
Круглашов Олександр Миколайович, доктор політичних наук, професор
Кудряченко Андрій Іванович, доктор історичних наук, професор
Куйбіда Василь Степанович, доктор наук з державного управління, професор
Луговий Володимир Іларіонович, доктор педагогічних наук, професор
Макар Юрій Іванович, доктор історичних наук, професор
Макаренко Євгенія Анатоліївна, доктор політичних наук, професор
Максименко Сергій Дмитрович, доктор психологічних наук, професор
Малхазов Олександр Ромуальдович, доктор психологічних наук, професор
Мелефір Віктор Іванович, доктор юридичних наук, професор
Пилипчук Володимир Григорович, доктор юридичних наук, професор
Примуш Микола Васильович, доктор політичних наук, професор
Півнева Любов Миколаївна, доктор політичних наук, професор
Поліщук Ігор Олексійович, доктор політичних наук, професор
Помикало Войцех, доктор педагогічних, кандидат філософських, професор
Різун Володимир Володимирович, доктор філологічних наук, професор
Серажим Катерина Степанівна, доктор філологічних наук, професор
Сіленко Алла Олексіївна, доктор політичних наук, професор
Сидоренко Наталія Миколаївна, доктор філологічних наук, професор
Таланчук Петро Михайлович, доктор технічних наук, професор,
голова редакційної ради журналу
Ткач Олег Іванович, доктор політичних наук, професор
Токовенко Олександр Сергійович, доктор філософських наук, професор
Томчук Михайло Іванович, доктор психологічних наук, професор
Халамендик Вікторія Борисівна, доктор філософських наук, доцент
Холод Олександр Михайлович, доктор філологічних наук, професор
Цвях Володимир Федорович, доктор політичних наук, професор
Шайгородський Юрій Жанович, доктор політичних, кандидат психологічних наук
Шергін Сергій Олександрович, доктор політичних наук, професор
Щедрова Галина Петрівна, доктор політичних наук, професор

ЗМІСТ

<i>Бebик, Валерій; Помикало, Войцех</i> Передмова.....	5
---	---

Розділ I ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ І ПРОЦЕСИ

<i>Дмитренко, Микола</i> Політичні конфлікти: природа виникнення та методи їх урегулювання.....	6
--	---

Розділ II МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>Чачава, Василь</i> Геополітична стратегія Німеччини щодо Кавказу у роки Другої світової війни.....	15
---	----

Розділ III ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

<i>Афанасьєва (Горська), Катерина</i> Конвергентні підходи до контролю за медіаконтентом: «панацея» чи виклик нового медіаландшафту.....	21
--	----

<i>Антонова, Ольга</i> Фабульність та образний характер осмислення дійсності у фотонарисі як його жанротворчі риси	26
--	----

Розділ IV ПРИКЛАДНІ СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

<i>Соломін, Євген</i> Луганське телебачення: передумови інформаційної війни та військової агресії.....	31
---	----

Розділ V ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>Котлова, Людмила</i> Ціннісні орієнтації особистості в умовах суспільних трансформацій.....	36
---	----

<i>Левицька, Людмила; Левицька Ольга</i> Загальний теоретичний аналіз засобів корекції негативних емоційних станів.....	42
---	----

<i>Волинець, Наталія; Буряк, Валентина</i> Особливості психологічної готовності прикордонників державної прикордонної служби України до виходу на пенсію	47
--	----

<i>Волинець, Наталія; Смуь, Олена</i> Особливості копінг-стратегій працівників юридичної компанії.....	51
---	----

Розділ VI ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>Гребінь, Наталя</i> Психологічні особливості студентської молоді, схильної до маніпуляції у міжособовій взаємодії.....	56
<i>Сідоров, Олександр</i> Причинно-наслідкові зв'язки та особливості формування схильності до самогубства у студентському середовищі.....	66
<i>Набочук, Олександр</i> Проблема сутності, структури, типів та функцій екологічної свідомості старшокласника як носія екологічних цінностей.....	71
<i>Левицька, Людмила; Бондарук, Алла</i> Теоретичні підходи до вивчення психологічних особливостей сепарації від батьків.....	77
<i>Кириленко, Валентина; Хасанова, Тетяна</i> Проблема переживання відчуття самотності у підлітковому віці.....	82
<i>Шпак, Світлана</i> Психоемоційні чинники виникнення стресу у молодших школярів.....	90
<i>Крупник, Іван</i> Методичне забезпечення дослідження особливостей уявлень про майбутнє сімейне життя дітей з родин трудових мігрантів.....	96
<i>Чиханцова, Олена</i> Проблеми адаптації старшокласників до вивчення іноземної мови у виші.....	102

Розділ VII МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

<i>Компанович, Маріанна</i> Психологічні особливості внутрішньої картини хвороби підлітків із серцево-судинними захворюваннями.....	107
<i>Фрадинська, Аліна; Чумак, Наталія</i> Основні чинники вживання наркотичних речовин серед підлітків.....	114

Розділ VIII ПЕДАГОГІКА

<i>Івашкевич, Едуард</i> Сенситивність та соціальна уява як фуркаційні чинники становлення соціального інтелекту педагога.....	118
<i>Котловий, Сергій</i> Роль соціального педагога у згуртуванні навчально-трудового колективу учнів професійного ліцею.....	124

Розділ V

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ СУСПІЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

УДК 378:57:57. 013

Котлова, Людмила,

кандидат психологічних наук,

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна, м. Житомир),

кафедра соціальної та практичної психології,

доцент,

e-mail: kotlova.lo@i.ua

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема змін ціннісних орієнтацій особистості внаслідок суспільних трансформацій. Система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, напрям розвитку особистості, будучи найважливішим внутрішнім його джерелом і механізмом. Взаємодія соціальних чинників із особистісними складають механізм соціального становлення особистості, що виступає активним суб'єктом суспільних відносин. Суспільство на кожному етапі свого розвитку створює специфічний набір і структуру цінностей, які фіксуються у філософській та етичній думці, у творах літератури й мистецтва, моральних та правових законах, системах нагород, заохочень і покарань, у традиціях, громадській думці тощо.

Основними умовами становлення системи цінностей особистості є включення людини в діяльність та спілкування. Взаємодія соціальних чинників із особистісними складають механізм соціального становлення особистості, що виступає активним суб'єктом суспільних відносин.

У процесі соціалізації, яка визначається як вид взаємодії особистості із соціальним середовищем, людина узгоджує свої потреби згідно з соціальними нормами та цінностями, але вибірково ставиться до них, визначаючи свої особистісні пріоритети та ієрархію цінностей. Під час діяльності здійснюються процеси інтеріоризації (присвоєння) та екстеріоризації (відтворення) культурного досвіду суспільства.

Ключові слова: діяльність, особистість, соціум, соціалізація, ієрархія, цінності, ціннісні орієнтації, трансформація.

VALUE ORIENTATION OF PERSONALITY IN CONDITIONS OF SOCIAL TRANSFORMATIONS

Kotlova, Ludmila,

Ph.D. in psychology,

Zhytomyr State University named after Ivan Franko (Zhytomyr, Ukraine),

Department of social and applied psychology,

Associate Professor,

kotlova.lo@i.ua

SUMMARY

This paper deals with the problem of changing value orientations of the individual as a result of social transformations. The system determines the value orientations of life perspective, the direction of personal development, being the most important domestic source and its mechanism. The interaction of social factors of personality constitute a mechanism of social identity formation, which is an active subject of social relations.

Society at each stage of development creates a specific set of values and structure that are fixed in the philosophical and ethical thought in the works of art and literature, moral and legal laws, systems, rewards, incentives and punishments, in the tradition, public opinion and so on.

The main terms of a system of personal values is the inclusion of human activity and communication. The interaction of social factors sobyistisnymy constitute a mechanism of social identity formation, which is the active subject of public relations.

In the process of socialization, which is defined as a form of individual interaction with the social environment, man reconciles their needs according to social norms and values, but selectively treats them, defining their personal priorities and the hierarchy of values. When activities are carried out processes of internalization (assignment) and Externalization (play) cultural experience of society.

Key words: activity, identity, society, socialization, hierarchy, value, values, transformation.

Аналіз сучасної філософської літератури переконує в тому, що цінність є складним комплексним утворенням, яке міститься в пізнавальних структурах, процесах соціального життя і культури, світогляді людини. У теорії цінностей категорія «цінність» виступає як залежна від історичного розвитку, соціальних умов, суспільних відносин, діалектики абсолютного і відносного, об'єктивного і суб'єктивного. В основі такого підходу лежать практичні потреби людей, які є суб'єктивними чинниками цінностей, оскільки становлять внутрішнє визначення суб'єкта. Об'єктивний чинник, як стверджують дослідники, утворюють іманентні якості їх носія [3].

Вивчення спеціальної літератури дає можливість виявити досить значну колекцію різних дефініцій поняття «цінності». За підрахунками А.Ручки на сьогоднішній день у літературі є більше ста визначень поняття «цінність», які відображають багатозначність ціннісних явищ, можливість їх розгляду і аналізу під різними кутами зору, в різних площинах людського ставлення до світу [9].

Так, у філософському енциклопедичному словнику поняття «цінність» визначається як належне та бажане, на відміну від реального, дійсного. Зокрема вказується, що цінності належать до психічних об'єктів — їх джерелом є наші бажання, інтереси, почуття, ставлення. Цінності, з точки зору Е.Фромма, упорядковують дійсність, вносять у неї осмислені оцінні моменти, співвідносяться не з істиною, а з уявленнями про ідеал, бажане, нормативне.

Соціальними передумовами особистісних цінностей прийнято вважати існуючі в суспільстві ідеологічні утворення та соціальні інституції, які «задають» і транслюють суб'єкту об'єктивні смисли його існування. Форми, в яких зафіксовані ці потенційні детермінанти особистісних цінностей, різноманітні. Вони містяться у філософських і етичних поглядах, у творах літератури й мистецтва, у зводі законів, у системах нагород, заохочень і покарань, у традиціях, громадській думці і т. ін. аж до батьківських вказівок дитині на те, «що добре» і «що погано».

Проблема значущості цінності у філософській та соціологічній літературі розглядається в двох аспектах. У роботах В.Василенка, О.Дробницького, М.Кагана цінність розглядається як позитивна чи негативна значущість предметів та явищ дійсності для життєдіяльності суб'єкта [5; 7]. Така позиція знайшла своє відображення у філософському словнику за редакцією В.Кемерова [8].

Інші автори такі, як Ю.Гранін, А.Гулига, І.Попов, В.Тугарінов та інші вважають, що цінність характеризує лише одну із форм значущості, а саме — позитивну [10].

У цьому аспекті А.Гулига стверджує: «... цінності із знаком мінус не буває» [4]. А на думку В.Тугарінова, цінності — це явища (або сторони, властивості явищ) природи і суспільства, корисні, потрібні людям історично визначеного суспільства як дійсність, ціль, ідеал. Тому цінністю може бути не лише те, що існує, а й те, що ще потрібно здійснити. Дослідник виокремив дві групи цінностей: цінності життя (життя, здоров'я, радість, радість життя, спілкування з людьми та ін.) і цінності культури: матеріальні (техніка, житло, їжа та ін.), соціально-політичні (громадський порядок, мир, безпека, людяність) і духовні (освіта, наука, мистецтво) [10].

Незаперечною і доказовою є позиція В.Василенка, що розглядає категорію цінності з позицій ставлення до неї суб'єкта. За його твердженням, «цінність» детермінована обома сторонами ціннісного ставлення, оскільки її величина і характер водночас залежать від визначень суб'єкта (суб'єктивний характер цінностей) і властивостей об'єкта — носія цінності (об'єктивний характер цінності) [3]. У тому, що цінність є одночасно і предметом, і ставленням до цього предмета, й полягає, на думку вченого, особливість категорії «цінність».

Для О.Здравомислова істотним у цінностях є ступінь вираженості духовного багатства особистості. Цінності, на його переконання, — це особливі продукти духовної діяльності людини, у ході якої в певний спосіб перетворюються і демонструються соціальні властивості речей [6].

Як зазначають науковці, термін «цінність» прийшов у психологію із соціології, проте сама категорія цінності — одна з центральних у сучасному гуманістичному знанні.

Теоретичні підходи до психологічного розуміння сутності цінностей в історичному плані зазнали певних якісних змін, особливо це стосувалося особистісних цінностей. Свого часу зміст особистісних цінностей відзначався або у внутрішніх переживаннях суб'єкта (усвідомлюваних і неусвідомлюваних), або у зовнішньому світі, коли сила спонукання приписувалась фізичним об'єктам. Однак пояснювальну силу набув методологічний підхід, який розглядає природу особистісної цінності як суб'єктивно-об'єктивне утворення. Воно належить одночасно і суб'єкту, й об'єктивному життєвому світу [6].

Узагальнюючи, є підстави стверджувати, що найбільш поширеними на сьогодні є такі визначення поняття цінності (див. рис. 1.)

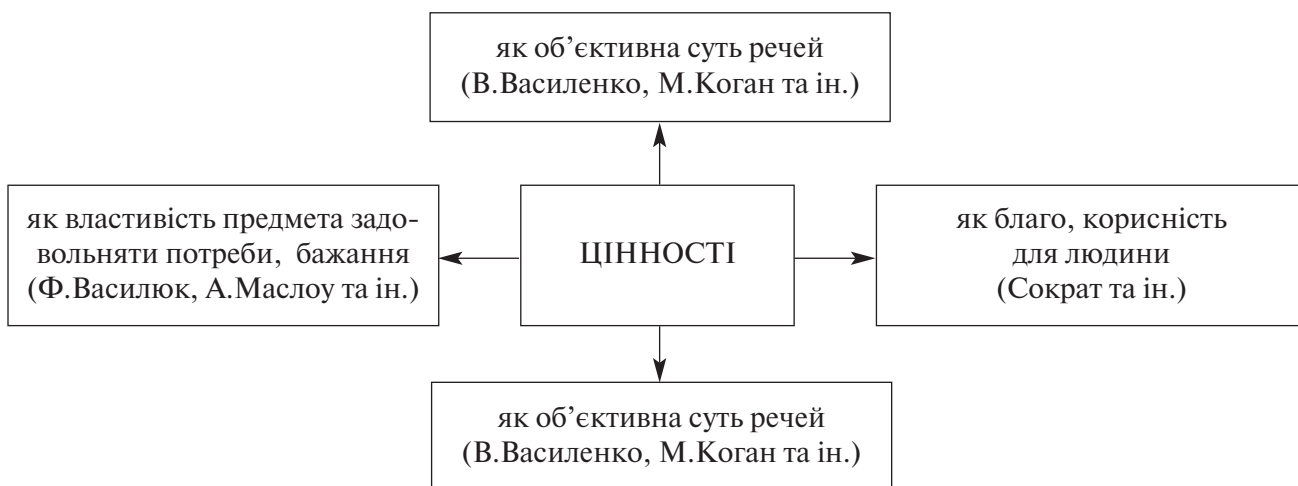

Рис. 1. Сутність поняття «цінності»
(за матеріалами узагальнення літературних джерел)

Як зазначають С.Возняк, В.Кононенко, поняття «цінність» близьке до поняття «значущість». Цінністю можна вважати все те, що може цінувати особистість, що є для неї значущим і важливим. Власне йдеться про ту роль, яку предмет чи явище можуть відігравати в життєдіяльності людей з точки зору їхніх потреб, інтересів, цілей [3].

Загальна змістова характеристика цінностей досить щільно взаємопов'язана з поняттям «особистісні цінності», які пов'язуються з освоєнням конкретними індивідами суспільних цінностей, а отже, за ним закріплюється значущість, особистісний смисл для людини певних об'єктів, подій, явищ тощо.

Зокрема, враховуючи цілі психології виховання, під індивідуальними цінностями І.Бех і Б.Бра-тусь розуміють усвідомлені узагальнені самовартісні смислові утворення особистості [1].

Узагальнюючи наведене вище, можна стверджувати, що саме системою особистісних цінностей є розвиненість образу «Я». На цій основі не можна сформувати ту чи іншу моральну спрямованість, якщо вона не «підключається» до формування образу «Я», і тому кожна з особистісних цінностей, зокрема й гуманістичних, можна вважати конкретним одиничним образом «Я».

Досліджуючи проблему особистісних цінностей, І.Бех зазначає, що вони становлять внутрішній стрижень особистості. Це психологічне новоутворення, що відображає найбільш безпосередньо значущу для суб'єкта узагальнену сферу довкілля, через ставлення до якої він виділяє, усвідомлює і утверджує себе, своє «Я», в результаті чого ця сфера стає простором його життєдіяльності. Вони сприяють перетворенню соціальних норм та ідеалів у особистісні принципи життєдіяльності. Цінності стають виховним фактором завдяки тому, що перетворюються у внутрішні мотиви поведінки особистості [1].

Сучасні науковці в галузі психології підкреслюють, що для людських цінностей характерні такі основні ознаки:

- загальна кількість цінностей, що є надбанням людини, порівняно невелика;
- усі люди володіють тими самими цінностями, хоча й різною мірою;
- цінності організовано в системи;

- джерела людських цінностей — у культурі, суспільстві і в його інститутах, в особистості;
- вплив цінностей є практично в усіх соціальних феноменах, що заслуговують на вивчення [1].

Психологічна природа цінностей є предметом ґрунтовних досліджень і зарубіжних науковців. Найвагомим і методично значущим напрямом вивчення цінностей були дослідження, які здійснював наприкінці 60-х — у 70-х роках у США М.Рокич та вчені інших країн на основі розробленого ним методу прямого ранжування цінностей [9]. Цінність М.Рокич визначає як стійке переконання в тому, що певний спосіб поведінки чи кінцева мета існування має потенційне значення з особистого погляду, на відміну від протилежного чи зворотного способу поведінки або кінцевої мети існування [260].

Незважаючи на те, що поняття «цінності» стало предметом широких досліджень багатьох наук, до останнього часу серед дослідників немає одностайної думки щодо їх класифікації. У загальному можливе виділення трьох різнопредметних підходів до розгляду цього поняття: як соціальної проблеми (Т.Бутківська), як педагогічної проблеми (О.Вишневський, П.Ігнатенко, В.Струманський), як психологічної проблеми (І.Бех, М.Боришевський, Г.Ващенко, Т.Яценко).

Якщо вести мову про конкретну класифікацію цінностей, то потрібно зазначити, що саме складна природа цінностей зумовлює виникнення різних підходів щодо їх класифікації (В.Василенко, О.Дробницький, О.Здравомислов, В.Момов, В.Ядов та ін.) [5–7].

Класифікація цінностей взаємозв'язана з формами їх репрезентації, які, на думку З.Карпенко, мають триваріантну характеристику: по-перше, цінність постає як суспільний ідеал — узагальнене уявлення про досконалість у різних сферах суспільного життя; по-друге, цінність має предметне втілення у вигляді витворів матеріальної та духовної культури або людських вчинків, що віддзеркалюють певні ціннісні ідеали (етичні, естетичні, політичні, правові та ін.); по-третє, мотиваційні структури особистості і, насамперед, особистісні цінності, що виступають як внутрішні носії соціальної регуляції, закорінені в структурі особистості.

У цьому контексті можна зробити висновок про те, що суспільство на кожному етапі свого розвитку створює специфічний набір і структуру цінностей, які фіксуються у філософській та етичній думці, у творах літератури й мистецтва, моральних та правових законах, системах нагород, заохочень і покарань, у традиціях, громадській думці тощо.

Основними умовами становлення системи цінностей особистості є включення людини в діяльність та спілкування. Взаємодія соціальних чинників із особистісними становлять механізм соціального становлення особистості, що виступає активним суб'єктом суспільних відносин.

У процесі соціалізації, яка визначається як вид взаємодії особистості із соціальним середовищем, людина узгоджує свої потреби згідно з соціальними нормами та цінностями, але вибірково ставиться до них, визначаючи свої особистісні пріоритети та ієрархію цінностей. Під час діяльності здійснюються процеси інтеріоризації (присвоєння) та екстеріоризації (відтворення) культурного досвіду суспільства.

У сучасній психологічній науці найприйнятнішим є висхідне, за К.Клакхоном, визначення цінностей як аспекту мотивації, а ціннісних орієнтацій — як суб'єктивних концепцій цінностей чи різновидів атитюдів (соціальних установок) [3].

У одній із своїх праць І.Кон зазначає: «Орієнтація — це ціла система установок, у світлі якої індивід (група) сприймає ситуацію і обирає відповідний спосіб дії. Орієнтації, спрямовані на якість соціальної цінності, називаються ціннісними орієнтаціями». Тобто цінності і ціннісні орієнтації — не одне і те саме. Проте існує зв'язок: не тільки від індивіда до соціуму, а й навпаки. Отже, ціннісну орієнтацію особистості необхідно розглядати як результат проєкції цінності — явища соціумної свідомості на емпіричну площину свідомості індивідуальної.

Що стосується об'єктів спрямування ціннісних орієнтацій особистості, то тут О.Норов подає свою класифікацію. Ціннісні орієнтації поділяються на такі, що спрямовані: на конкретну людину; на конкретну групу людей; на тип людей; на людину як таку.

Перші два вектори спрямування ціннісних орієнтацій автор відносить до сфери реального, третій і четвертий — до сфери абстрактного і реального; спрямованість на людину як таку є системоутворювальною, наскрізною, такою, що визначає сутність усіх інших.

Отже, процес формування ціннісних орієнтацій відбувається від конкретного до абстрактного. «Онтологічно спочатку формується ставлення до конкретних людей, а потім на цьому ґрунті утверджується ставлення людини в принципі: конкретна людина — конкретна група людей — тип людей — людина як така. При цьому, що істотно, остання ланка присутня в усіх попередніх, є найвищою виховною метою» [10].

Аналіз теоретичних засад проблеми ціннісних орієнтацій, їх природи та змісту став основою для обґрунтування психологічної структури ціннісної орієнтації, яку подає у своїх дослідженнях П.Ігнатенко. Схематично її можна відобразити таким чином (рис 2.):

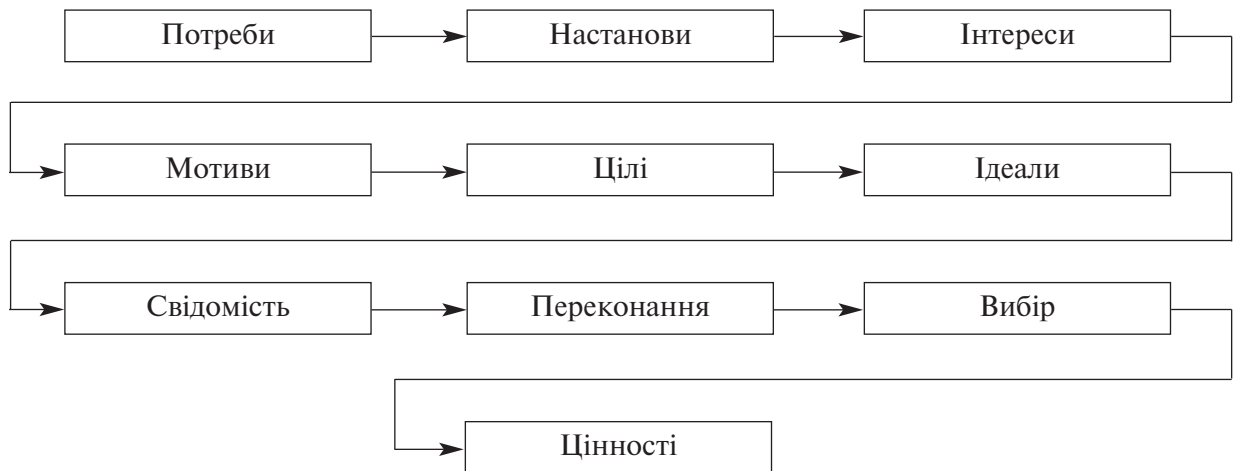

Рис. 2. Психологічна структура ціннісних орієнтацій (за матеріалами узагальнення літературних джерел)

Взаємодія цих психологічних структур та соціальних умов, у яких відбувається діяльність людини, і становить, на думку вченого, соціально-психологічний механізм ціннісних орієнтацій особистості. Варто зазначити, що системі цінностей та ціннісних орієнтацій властивий динамічний, рухливий, мінливий характер розвитку, який ґрунтується на взаємодії двох суперечливих тенденцій: тенденції до збереження та тенденції до зміни системи.

Тенденція до збереження проявляється у соціальному наслідуванні соціокультурної системи цінностей; тенденція до змінення задається змінами історичних та соціальних умов, мінливістю соціального середовища. Тому в системі та ієрархії цінностей можна виділити як базові цінності, які тяжіють до вічного, нетлінного, незмінного в існуванні людської цивілізації, нації, соціуму, так і цінності-інновації, поява яких пов'язана із зміною соціокультурної парадигми, якісно новою економіко-політичною ситуацією, але цілісність системи цінностей забезпечує духовність як об'єднуючий початок системи цінностей загалом та кожного її структурного компоненту [2].

Система ціннісних орієнтацій є важливим регулятором активності людини, оскільки вона дозволяє співвідносити індивідуальні потреби і мотиви з усвідомленими та прийнятими особистістю цінностями й нормами соціуму. З погляду В.Алексєєвої, ціннісні орієнтації є формою включення суспільних цінностей у механізм діяльності і поведінки особистості [2].

У дослідженнях Є.Клімова, В.Сержантова, В.Шадрікова та інших ціннісні орієнтації виступають як важливий механізм регуляції діяльності. Найбільш яскраво ця роль системи ціннісних орієнтацій виявляється стосовно професійної діяльності. На думку Є.Клімова, для кожної визначеної професійної групи характерний свій зміст діяльності, своя система цінностей. При цьому, як підкреслює Л.Дика, сьогодні професійно важливі якості «стають похідними від моральних якостей людини..., від ієрархії ціннісних орієнтацій».

Роль ціннісних орієнтацій у цьому контексті полягає в тому, що вони, за словами О.Красноярцевої, «детермінують професійну поведінку, забезпечуючи зміст і спрямованість діяльності і додаючи зміст професійним діям». Особливе значення система ціннісних орієнтацій займає в діяльності професій типу «людина — людина», набуваючи в цьому разі характеру центрального елемента в структурі їхнього професійного образу світу. Такі види професійної діяльності є областями існування й розвитку загальнолюдських цінностей. Саме тут реалізуються цінності альтруїзму і творчості, що додають сенсу цій діяльності. Низкою авторів у цьому контексті розглядається роль ціннісних орієнтацій у професійній діяльності психолога — А.Серим та ін., педагога — О.Красноярцевим, соціального працівника — Т.Шевеленковим, Н.Шмельовим та ін.

Необхідно зазначити, що подвійність системи ціннісних орієнтацій особистості як вищого регулятивного утворення полягає в тому, що означена система не тільки визначає форми й умови реалізації спонукань людини, але і сама стає джерелом її цілей. Як зазначає А. Донцов, ціннісні орієнтації спрямовують і коректують процес цілепокладання людини .

До схожої думки схиляється й Н.Наумова, яка також виділяє роль ціннісних орієнтацій як одного з механізмів цілепокладання, оскільки вони орієнтують людину серед об'єктів природного і соціального світу, створюючи упорядковану, осмислену й таку, що має для людини значення, картину світу. За її словами, ціннісні орієнтації дають підставу для вибору з наявних альтернатив цілей і засобів, для порядку переваг відбору й оцінки цих альтернатив, визначаючи «межі дії», тобто не тільки регулюють, а й спрямовують ці дії [3]. Тому, тим самим, система ціннісних орієнтацій визначає життєву перспективу, «вектор» розвитку особистості, будучи найважливішим внутрішнім його джерелом і механізмом.

Одночасно з цим система ціннісних орієнтацій особистості, будучи відображенням цінностей соціального середовища, сама може впливати на групові норми і цінності. Індивідуальні ціннісні орієнтації окремих членів групи взаємодіють, а через міжособистісні взаємини впливають на колективні.

Таким чином, система ціннісних орієнтацій особистості є багатофункціональною. Ця система виконує одночасно функції регуляції поведінки і визначення її мети, яка зв'язує в єдине ціле особистість і соціальне середовище.

Як зазначає Л.Романюк, синонімічне тлумачення цінностей та ціннісних орієнтацій і розуміння останніх як особистісних не виключає думки деяких дослідників, що поряд з позитивними можуть існувати негативні цінності, своєрідні цінності-вади. Але якщо в цінності головне — спрямованість на соціальний прогрес і розвиток людини відповідно до її призначення (покликання), то вона не може бути негативною за своїм призначенням, а відповідно й ціннісні орієнтації є виключно позитивними утвореннями.

Інша справа — особистісні орієнтації. Вони можуть бути і позитивними, і негативними. Особистісні орієнтації включають у себе спрямованість як на цінності, так і на вади, які виправдовуються об'єктивною реальністю або громадською думкою. Проблема співвідношення ціннісних і особистісних орієнтацій — це своєрідна межа психологічного та етичного, межа власне особистісного і призначення людини в світі. Якщо особистісні орієнтації людини з етичної точки зору сприймаються як цілісна система, то ця система включає орієнтації як на чесноти, так і на вади.

Таким чином, можна зазначити, що цінності людини є основною максимом в структурі її особистості, індивідуально інтегрованою частиною духовних загальнолюдських принципів, а ціннісні орієнтації — психологічним утворенням, котре визначає особистісну її частину. Тобто цінності можна визначити як духовні загальнолюдські принципи, які є складовою особистості людини, а ціннісні орієнтації як певні переконання особистості щодо важливості, правильності, необхідності прагнення до них.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бех І.Д. (1997) Духовні цінності в розвитку особистості // Педагогіка і психологія. — № 1. — С. 124–129.
2. Братусь Б. С. (1988) Аномалии личности. — М. : Мысль. — 304 с.
3. Возняк С.М., Кононенко В.І., Кононенко І.В. [та ін.] (1999) Духовні цінності українського народу / Прикарпат. ун-т ім. В. Стефаника. — Івано-Франківськ : Плай. — 293 с.
4. Гульга А.В. (2000) Эстетика в свете аксиологии. — СПб. : Алетейя. — 447 с.
5. Дробницький О.Г. (1966) Некоторые аспекты проблемы ценностей // Проблемы ценности в философии. — М.; Л. — С. 25–40.
6. Здравомыслов А.Г. (1986) Потребности, интересы, ценности. — М. : Политиздат. — 222 с.
7. Кagan М.С. (1997) Философская теория ценности ; Санкт-Петербург. гос. ун-т, Академия гуманитар. наук. — СПб. : Петрополис. — 205 с.
8. Кемеров В.Е. (1996) Введение в социальную философию : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений ; Ин-т «Открытое общество». — М. : Аспект Пресс. — 215 с.
9. Ручка А.А. (1976) Социальные ценности и нормы (некоторые теоретические и прикладные вопросы социологического анализа). — К. : Наук. думка. — 152 с.
10. Тугаринов В.П. (1988) Теория ценностей в философии. — Л. : Изд-во ЛГУ — 134 с.

REFERENCES

1. Bekh I.D. (1997) Dukhovni tsinnosti v rozvytku osobystosti // Pedagogika i psykholohiia. — № 1. — S. 124–129.
2. Bratus' B. S. (1988) Anomalii lichnosti. — M. : Mysl'. — 304 s.
3. Vozniak S.M., Kononenko V.I., Kononenko I.V. [ta in.] (1999) Dukhovni tsinnosti ukrainskoho narodu / Prykarp. un-t im. V. Stefanyka. — Ivano-Frankivsk : Plai. — 293 s.
4. Gulyga A.V. (2000) Jestetika v svete aksiologii. — SPb. : Aletejja. — 447 s.
5. Drobnickij O.G. (1966) Nekotorye aspekty problemy cennostej // Problemy cennosti v filosofii. — M.; L. — S. 25–40.
6. Zdravomyslov A.G. (1986) Potrebnosti, interesy, cennosti. — M. : Politizdat. — 222 s.
7. Kagan M.S. (1997) Filosofskaja teorija cennosti ; Sankt-Peterburg. gos. un-t, Akademija gumanit. nauk. — SPb. :. — 205 s.
8. KemeroV V.E. (1996) Vvedenie v social'nuju filosofiju : ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij ; In-t «Otkrytoe obshhestvo». — M. : Aspekt Press. — 215 s.
9. Ruchka A.A. (1976) Social'nye cennosti i normy (nekotorye teoreticheskie i prikladnye voprosy sociologicheskogo analiza). — K. : Nauk. dumka. — 152 s.
10. Tugarinov V.P. (1988) Teorija cennostej v filosofii. — L. : Izd-vo LGU — 134 s.

ЗАГАЛЬНИЙ ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗАСОБІВ КОРЕКЦІЇ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ

УДК 159.942.6

Левицька, Людмила,

кандидат психологічних наук,

ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,

Хмельницький інститут соціальних технологій (Україна, м. Хмельницький),

кафедра психології,

доцент,

e-mail: Lyudmila_Levi@mail.ru

Левицька, Ольга,

ВНЗ Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»,

Хмельницький інститут соціальних технологій (Україна, м. Хмельницький),

кафедра психології,

студентка

АНОТАЦІЯ

У статті представлено загальний теоретичний аналіз засобів корекції негативних емоційних станів. Розкрито сутність психологічної корекції. Представлено основні види психокорекційної роботи, а саме: бесіда, індивідуальна та групова психологічна корекція, психотренінг, консультативна робота. Описуються основні завдання психокорекції та показання щодо проведення індивідуальної та групової психокоригуючої роботи. Показано різні прийоми корекційного впливу в процесі подолання негативних емоційних станів, а саме: переінтерпретація, налаштування на певний емоційний стан, приємні спогади, контроль голосу, міміки та жестів, репетиція проблемної ситуації, доведення ситуації до абсурду, зміна темпу дихання, посмішка, переформування завдання, мисленнєве тренування та ін. Звернено увагу на самостійну роботу студентів щодо зміни негативних емоційних станів засобами психічної саморегуляції.

Ключові слова: психокорекція, консультативна робота, негативні емоційні стани, засоби психічної саморегуляції.

GENERAL THEORETICAL ANALYSIS OF MEASURES OF CORRECTION OF NEGATIVE EMOTIONAL STATES

Levytska, Ludmyla,

candidate of psychological sciences,

Open International University of Human Development «Ukraine»,

Khmelnytskyi Institute of Social Technologies (Ukraine, Khmelnytskyi),

Department of Psychology,

Docent,

e-mail : Lyudmila_Levi@mail.ru

Levytska, Olga,

Open International University of Human Development «Ukraine»,

Khmelnytskyi Institute of Social Technologies (Ukraine, Khmelnytskyi),

Department of Psychology,

student

SUMMARY

General theoretical analysis of measures of correction of negative emotional states is represented in this article. The essence of psychological correction is revealed. The main types of psycho-corrective work are represented; they are conversation, individual and group correction, psycho-training and consultative work. Main tasks of psycho-correction and data connected with the individual and group psycho-correcting work are described. Different ways of corrective influence in the process of overcoming of negative emotional